

Etikai alapelve neki is a természet útmutatásához való alkalmazkodás. (Naturam si sequemur duces nunquam aberrabimus.)

* * *

Az antik embereszmény alakulásán vázlatosan végigtekintve azt láttuk, hogy az ő életszemléletüket és jellemfogalmukat a harmónia és szimmetria, vagyis az arányosságban jelentkező Mérték és Forma határozza meg. Ezen alapul az antikvitás szépségideálja. Márpedig Plótinos szerint a szépség nem más, mint a forma uralmának kiterjesztése az anyag fölé. Ez volt a lényege minden nevelői tevékenységüknek. Így lett a görögség az anthrópoplasztos nép. S ebben a nevelői gondolatban hagyott az antikvitás eleven és hatékony örökséget az európai kultúra számára.

Irodalom: Fináczy E. A nevelés története I. 1922. Halasy-Nagy J. Az antik filozófia 1934. Faragó L. A harmadik Humanizmus és harmadik Birodalom. 1935. Magy. Ped. Lexikon. I-II. 1933. Norden E. Die Bildungswerte der lat. Literatur u. Sprache. 1920. Bartók Gy. Az erkölcsi értékeszme története I.² 1941.

Visy József.

A közösségi nevelés kérdéséhez.

Nevelni: embert emberré tenni annyi, mint megformálni a bennem lévő Ideál szobrát, azaz valóságra hívni képzeletem üszta világát. Nehéz anyagból kell ezt a szobrot megalkotni: az emberi lélek és test rugalmas, könnyen formálható, minden nemes, szép és jó ügyért lelkesedő, de igen sokszor az ellentétes hatások következtében ingadozó és megfelelő tudás hiányában természetszerűleg felületes, *fiatalságból*.

A fiatalság éppen az előbb elmondott tulajdonságok, és a későbbi férfivá, és asszonyváérés miatt is minden mélyen gondolkodó ember szeretetének legföltettebb tárgya. Minden nevelő — és van-e ember, aki bizonyos mértékig ne tartoznék e lenézett kaszthoz? — legfőbb feladata a fiatalság minél tökéletesebbé tétele. (A továbbiakban a minden kor többségben lévő lelkiismeretlen lélek-kufáiról, a hasznosság minél nagyobb mértékben megvalósítóiról, a lélek vámszedőiről nem beszélek. Csak az ideális lelkületű emberek törekvéseit fogom tárgyalni.)

A nevelőnek tehát nem arra kell törekednie, hogy hozzá hasonlóvá formálja a rábízott fiatalságot. Nem. A nevelőnek neveltjei előtt ki kell vetítenie a lelke lemélyében elrejtett ideális embert, az Eszményt, és ennek minél tökéletesebb megközelítését kell feladatul kitűznie.

Ezt a rendkívül nehéz feladatot csak úgy tudom *közelítőleg* is megoldani, ha alkalmazni tudom a nevelés legfontosabb, de egyben leghatásosabb eszközét: a *feltétlen őszinteséget*. Szerény véleményem szerint ugyanis a hazugság a legfőbb kerékkötője az emberi haladásnak. Ha az emberek nem mondanának mást, mint a jót, amit gondolnak, tesznek és helyesnek tartanak, akkor a világ nem itt tartana... Mivel pedig nem mindig találhatók meg könnyen azok az elhatároló

vonalak, melyek az igazmondást a hazugságtól elválasztják, egy meszes szeségben lévő, de mégis közeli ideált kell választani: Krisztus emberi példáját. Aki nem az Ő útját követi: nem jár egyenes úton. Ennek alapján nyugodtan állíthatjuk: minden nevelő csak azt követelje neveltjeitől, amit ő maga is meg tud valósítani. Nem szabad se katedráról, se bársonyszékből, se szószékből, vagy előadói pülpitusról olyat hirdetni, vagy olyat követelni, amit én magam nem tudok megvalósítani. Minden nevelőnek, bárhol is áll, legyen bátorsága ahhoz, hogy nyíltan megmondja: a hirdetett tételt ő ugyan nem tudta megvalósítani, de az életben érezte is ennek hiányát, és azért hirdeti azt, hogy neveltjeinek élete szebb és tökéletesebb legyen, mint az övé. Ne féljen a nevelő kimondani, hogy ő is csak esendő ember, aki ugyan halad a tökéletesség felé, igyekszik elérni élet-ideálját, de gyarlósága ebben erősen akadályozza. Biztosan több követője akad így tanításunknak, mint egyébként...

Az előbb vázolt módszer azonban megköveteli, hogy a nevelő olyan tulajdonságokkal rendelkezzen, melyek biztosan ellensúlyozzák az Igazság útjáról történt egyéb kisiklásait.

A nevelésben az igazmondás nem egyedüli sine qua non. A nevelő nemcsak igaz, hanem művelt ember is legyen. A műveltségben pedig nem a sok tudást értem. Szerintem az a művelt, aki tudását saját lelkiségén át tudja szűrni. Ez a művelt ember természetesen jó ember is, aki a rábizott fiatalssággal szeretettel foglalkozik.

A fentebb elsorolt tulajdonságok nélkül nem vívhatja meg sikerrel a harcot egyik nevelő se. Ezek a tulajdonságok szükségesek tehát akkor is, ha a közösségi érzésre akarjuk nevelni a fiatalsságot.

Imre Sándor nemzete iránti aggódó szeretetéből már 1912-ben megszületett a ma oly divatos jelszó: *nemzetnevelés*. Imre Sándorral tökéletesen egyetérték, midőn hangoztatom: a közösségi nevelés egyetlen hajtása a nemzetnevelés. Nem lehet nevelőnek szebb és más célja, mint a nemzetnevelés. A nemzeti érzés ugyanis minden humánusmal, minden széppel és jóval közös. A helyes nemzeti érzés nem ütközhet sohasem össze az ember egyéni érdekeivel. Minden kérdésnek sok oldala van. Igyekezzünk úgy nevelni a rákbizottakat, hogy egy kérdés felvetődésénél ismerjék meg lehetőleg az összes körülményeket, mielőtt véleményt mondanának.

Ebből a kétkedő, tudományos módszerből önként adódik, hogy a helyes nemzetnevelést meg kell előznie a nemzetismeretnek. Aki nem ismeri nemzetét, az nem tudhatja nevelni se. Minden nevelő tehát törekedjék megismerni a magyar nép lelkét, gondolkodásmódját, helyzetét, történetét, tulajdonságait, gazdasági beállítottságát, szellemi érdeklődését, alkotásait, stb., stb. Aki tehát nemzetnevelő akar lenni, annak legfontosabb kötelessége legyen, hogy az előbbieket ismerésében magyar legyen szívben, lélekben, érzésben, gondolkodásban és tettekben egyaránt.

Magyarságtudomány néven ma már sok összegyűjtött könyvet ismerünk, ezek mindegyikét minden tanárnak el kell olvasnia. Ez elengedhetetlen szükségesség. A közös tárgynak különböző oldalról való megvilágítása feltárja előttünk a probléma sokrétűségét, a számtalan befolyásoló tényezőt, mely az igaz, és nem igaz ítéleteket kissé

elmosódottá teszi... Kétségtelen, hogy útvesztőbe jutottunk. Ebből bennünket csak saját érzésünk vezethet a helyes útra. Ma különösen szükség van arra, hogy minél több oldalról ismerjük meg magunkat, hiszen olyan hatalmas, és ellentétes hatások ütközőpontjába kerülünk, hogy itt az értelem csak segíthet, de útbaigazítani csak érzéseink tudnak...

Közösségi nevelésünk legfontosabb célja tehát az legyen: neveljünk magyar embereket! Magyar embereket, akik testvérünknek csak a magyar föld lakóit tartják, de itt mindenkit, aki hozzánk akar tartozni. A többi ember csak társunk marad, akiknek ugyan más problémái vannak, mint nekünk, de azért ezek nem szükségszerűen kell, hogy ütközzenek a mienkkel.

Ahogy az igazi szakember minden problémát csak a saját szakjának szemüvegén tud élesen látni, a magyar ember is nézzen és lásson minél többet, de sohase felejtse el: hová tartozik.

Ennek a közösségi eszmének: a nemzetnevelésnek szolgálatába áll iskoláink minden tantárgya. Mindenekelőtt el kell érni, hogy ne legyen magyar ember, aki ne *ismerné* a magyar multat. A magyar történelem helyes és igaz tanítása tehát nemzetnevelésünk elsősorúan fontos követelménye. A történelem tanítása ma különösképpen nagy fontosságú, hiszen azon nagy emberi értékeknek; melyek már-már kihalóban vannak — szépség, jóság, szeretet — a megfelelő helyükre való újból felemelése főleg a történelem segítségével sikerülhet. Csak a történelem mutathat rá azokra az emberi haladás szempontjából fontos kulturális megnyilvánulásokra, melyek életünk haladását biztosították. A történelem kapcsán meg kell ismerni minden magyar gyereknek az emberiség nagy alkotásában első helyen harcoló magyarok életét, és azok alkotásait. A nagymagyarok életét (de nemcsak hadvezérekre és államférfiakra gondolok) minden iskolában a tanulók értelmi fokához illően tanítani kellene. Ezen a téren igen sok a mulasztás!

Minden iskolában gondoskodni kell arról is, hogy a magyar beszéd és írás minél tökéletesebb elsajátítása egyik legfontosabb cél legyen. Gárdonyi írja: »Minden nemzetnek főkincse a nyelve. Bármit elveszthet, visszaszerezheti; de ha nyelvét veszti el, Isten se adja vissza többé. Aki a jó magyar szót elhagyja az idegenért, akinek a korcs magyar szó nem fáj, hazaáruló!« Ebben a tekintetben olyan közösséget kell alkotni, hogy a közösségből akárki — nevelő, vagy tanuló — használ is idegenszerű kifejezéseket, a közösségből bárki figyelmeztethesse az illetőt tévedésére. Ne bujjunk el tehát a tekintély elefántcsonttornyába, ami a közelséget tanító és tanítvány között csak mélyítené és meghittebb légkört biztosítana. A helyesírás elsajátítása is egyik legfontosabb célja a nemzetnevelésnek. Mindezek mellett kevés a magyar irodalom tanítására fordított idő is. Kevesli ezt velem együtt a tanulók serege is.

A magyar művészetre is több időt kellene fordítani. De módot kell találni a magyar zene ismertetésére is. Ezzel kapcsolatban a helyes magyar ejtést is szorgalmazni kellene. Talán gramofonlemezeken bemutatott ejtési gyakorlatok sokat segítenének.

Nagy gondot kellene fordítani a természettudományok tanítására is, hiszen a magyar ember szemlélődő természetéből kifolyólag erősen természettudományos hajlamú. Ennek igazolására elég, ha hivatkozom arra, hogy népünk meteorologiai és csillagászati ismeretei egyenesen megkapóak.

D: ha így minden tárgyat alaposan tanítanánk, azt hihetné valaki, hogy nem lenne elég időnk. Nem lenne annyi óra, amelyen ezt a nagy anyagot elvégezhetnénk. Erre vonatkozólag azonban az lenne a nézetem, hogy a nemzeti tárgyakon kívül a többi tárgyakból csak keveset tanítsunk, csak a tárgy szellemét ismertessük, hogy amennyiben kedve van valakinek, elindulhasson. A lényeges az lenne, hogy azt a keveset biztosan meg is emésszék a tanulók. Mostani tanításunk ugyanis bizonyosan csődbe jutott, hiszen alig van olyan ember, aki érettségije után pár évvel újból le tudna ülni érettségizni. Ma tehát az iskolának és nem az életnek tanulunk. Ez pedig igen súlyos hiba, mert így dilettánsokat nevelünk. A dilettantizmus pedig megöli a nemzetnek. A legtöbb ember sok mindenből tud valamit, de alaposan igen kevés. A középiskolának meg kellene mutatnia a tanulóknak az egyes tudományok kutatási módját és útjányát. Menjenek végig ennek a göröngyös, nehéz, de rendkívüli érdekes útnak egy-egy szakaszán, hogy a felületes »tudás« többé ne tudja őket rabuljéteni és megtéveszteni. Ezzel kapcsolatban felmerül még egy fontos kérdés: miért nem tud a legtöbb ember olvasni. Az olvasás megtanítása is a középiskola és a főiskolák dolga lenne.

Ez a sok gondolat mind nemcsak az oktatási, hanem a helyes közösségi nevelést is célozza: a nemzetnevelést. Ezek a kérdések azonban mind beletorkolnak egy újabban sokat vitatott kérdésbe: elméleti, vagy gyakorlati legyen e tanításunk, vagy esetleg keressünk kompromisszumos megoldást?

A magyar oktatást sokszor vádolták azzal, hogy nem ad elég gyakorlati ismeretet, és túlságosan sok benne az elmélet. Kezdő tanári éveimben — bevallom — én is sürgettem a több gyakorlati tudás elsajátításának szükségességét. Azóta azonban több országban is láttam a gyakorlati tanítás kevésbé kívánatos sikerét. Korunk kétségtelenül a gyakorlati eredményeknek kedvez. Nem csodálható, ha ezekből a korszerű hullámokból több a mi nevelési rendszerünket is elérte. Ennek a ténynek tulajdonítható például az is, hogy a középiskolákban a testnevelésre fordított idő több, mint az összes természettudományokra fordított. A gyakorlati oktatás legkifejezőbb példái: a leventekiképzés és a honvédelmi ismeretek tanítása. Mindkét tárgy elméleti részét nem szakemberek tanítják. De ugyancsak ennél a két tárgynál látszik meg korunknak egy másik jellemző tulajdonsága: a sietés. A korunkat jellemző lázas sietés bevonult a középiskolákba is. A honvédelmi ismereteknél egyes részeket minden megalapozás nélkül, csak úgy odavetve tanítják, holott éppen ezen ismereteket, pl. a kémiaórák elvett órák anyagában szerves összefüggésben is lehetne tanítani. Mindez egyúttal arra is jellemző, hogy a jószándék egymagában még nem nemzetnevelés.

Éppen ezért a nemzet érdekében állónak tartom, hogy minden újítást tanácskozás előzzen meg, lehetőleg az összes szakemberek rész-

vételével. Így bizonyos, hogy a haladás tempója lassúbb lesz, de viszont mentesítjük az iskolát minden olyan áramlattól, mely esetleg zavart kelthet a tanításban. Ez egyúttal biztosítaná azt is, hogy az iskola nem kerülhetne egy párt, vagy egy világnézet szolgálatába, hanem a nemzet egyetemét, örök, és időtálló eszméket szolgálhatja.

Éppen ezért is mondtam, hogy a helyes közösségi nevelés egyenlő a nemzetneveléssel. A hazafias nevelés Krisztus tanításain keresztül párhuzamos lesz az emberiség nevelésével: a humanizmusmal, másrészt párhuzamos lesz a legkisebb közösség nevelésével: a családi neveléssel. Valahogyan úgy áll előttem a helyes nemzetnevelés, mint a humánus és a család közötti összeköttetés. Ahogy az ember: ez a közepes nagyságrendű lény igen kicsi a makrokozmosz méreteihez képest, és igen nagy a mikrokozmoszhoz viszonyítva, éppen úgy a nemzet is az emberiség és a család között foglal helyet. Ahogy azonban az ember műszerei segítségével vizsgálatokat végezhet mind a makro-, mind a mikrokozmosz világában, épp úgy a nemzet is ki sugározza értékeit az emberiség és a család felé egyaránt. Ahogy a makrokozmosz fizikájában ugyanazok a törvények érvényesek, mint a mikrokozmosz, vagy a közepes nagyságrendűek világában, éppen úgy a nemzet törvényei nem ellenkezhetnek az emberiség és a család törvényeivel. Így tehát az igazi nemzetnevelés egyúttal minden tiszteletreméltó közösségnek is a nevelője.

Mivel azonban minden állam emberekből áll, és emberek is hozták létre, tehát az igazi nemzetnevelésnek arra kell törekedni, hogy az embereket minél műveltebbekké tegye. Olyan műveltségadás legyen minden nemzetnevelőnek feladata, amely természetesen beletorkollik a jószág széles folyamába. Ha ez a folyam aztán egyszer olyan bővizű lesz, hogy kiönt és elárasztja a földet, akkor minden ember boldog lesz. Ezért a célért kell minden nevelőnek küzdenie. Messzi cél; érdemes érte harcolni!

A nemzetneveléssel kapcsolatban még néhány szót akarok szólni a mai hazafias nevelés külső megnyilatkozási formáiról is. Az ünnepélyekről van pár szavas mondanivalóm. Minden hazafias ünnepélyt igen gondos előkészítéssel szabad csak megrendezni, hogy ott minden tanuló érezze, hogy szívünk szerint ünnepelünk. Ma a legtöbb ünnepély lapos és minden lelkesültség nélküli. Ennek nem szabad lenni; ezzel a nemzeti érzést csak csökkentjük, és hétköznapivá teszünk minden igazi magyar ünnepét. Nem tudom, nem ezeknek a szomorú emlékéü ünnepélyeknek van-e részük abban, hogy ma olyan kevesen értik és érzik a magyarság büszke szellemét...

A közösségi nevelésnek egyik legszebb hajtása a nemzetnevelésen belül tanítható szociális érzés. Ennek a szociális érzésnek legtermészetesebb megnyilatkozásai a testvéri és rokoni kapcsolatok, azután ezen túlmenően az egyik magyar embernek a másik magyar emberhez való, minél természetesebb vonzódása, majd pedig minden embernek mindenkihez való jóérzése.

Itt is a nemzetnevelésből indulunk ki, és ennek kapcsán tudjuk a többi érzést is valósággá tenni. A magyar gyereket csak úgy szabad nevelni, hogy az minden magyart tényleg testvéreinek tudjon tekinteni. Legyen minden magyarral szemben élő, hibáira szeretettel

mutasson rá, tanítsa a tudásban elmaradottakat, és segítsen a rá-szorultakon. Mindezt tegye mindenki csendben, hangtalanul, nem hi-
valkodva, és érdemeket gyűjtve. Ezért nem jár semmiféle dicsé-
ret, hiszen ez kötelessége mindenkinek. Az így nevelt gyerek majd
az életben felmerülő minden problémát magyar szemüvegen át néz, és
így ítélete mentes lesz minden másfajta káros elfogultságtól.

A szociális érzés nevelésénél igen fontos szempont legyen az is,
hogy hangoztassuk, és magunk példákkal igazoljuk; szociális érzése
csak annak lehet, aki a szellemi és anyagi kiegyenlítődés elvének
végrehajtásánál, nem fölfelé, hanem lefelé tekint. A helyes össze-
hasonlítás alapja tehát nem az, hogy XY mennyivel kisebb szellemi
képessegekkel rendelkezik, mint én és mégis mennyivel nagyobb a
jövedelme; hanem az, hogy X: Y mennyivel nagyobb szellemi képes-
ségekkel rendelkezik, mint én, de mivel nem volt meg a lehetősége
felsőbb iskolák végzésére, sokkal kisebb jövedelemmel rendelke-
zik, mint én. Csak az ilyen módon vizsgálódó lesz szociális felfogású
és szociális érzésű. Csak ebből a szempontból való vizsgálódás ered-
ménye lehet igazságos.

A szociális nevelés kapcsán rá kell világítani arra a tévhitre is,
mely azt hiszi, hogy a szociális kérdés elsősorban anyagi kérdés. Az
anyagi segítség még nem szociális segítség, annak csak egy — elismerem,
hogy fontos — része. Azok, akik a szociális problémákban csak anya-
gi kérdést látnak, teljesen félreismerik azt. A szociális kérdés sok-
kal inkább művelődési kérdés, mint anyagi.

Állításomat csak egyetlen példával kívánom igazolni. 1941-ben Borovon jár-
tam, a horvátországi Vukovar melletti kis községben. Itt létesített a Bata-gyár egy
hatalmas üzemet. Ebben az üzemben a munkásokról való gondoskodás példaadó
volt. A munkások kettesével (két-két család) laktak a villászertű kis házakban. Min-
den családnak három szobája volt a megfelelő, mellékhelyiségekkel. A hálószo-
ba a konyhától magasságilag el volt választva: az emeleten volt. A hálószo-
ba mellett volt a tussoló fülke, ahová a 38° C-u vizet maga a gyár szolgáltatta. A munkások
lakásukért nem egyforma árat fizettek. Fizetésüknek bizonyos százalékát lakbérre le-
vonták, úgyhogy akinek több volt a fizetése, többet fizetett. A munkások gyermekei
a kitűnően felszerelt, teljesen modern iskolában tanultak. Volt a telepen a munkások
részére egy szépen berendezett kávéház is, ahol olcsón szórakozhattak, táncolhattak.
Üzletek is voltak a telepen. Ezekben az üzletekben a napi árnál olcsóbban lehetett
vásárolni. A mozi se hiányzott. A sport-telepről csak felsőfokban lehet beszélni.

Sokat beszélgettem az itt élő munkásokkal: öreggel, fiatallal; családossal
és nőtlenekkel; férfiakkal és nőkkel egyaránt. Mindegyik panaszkodott, egyik sem
volt megelégedve. Volt egy, aki elégedetlenségük okát talán legjobban fogalmazta
meg: „Igen-igen kérem, tényleg van itt sok minden; de tessék csak nézni: nekem
kb. 1 kilométert kell gyalogolnom, míg eljutok a teniszpályához, de bezeg a vezér-
igazgatónak csak le kell jönni a 8 szobás lakásából és máris tenniszezhetik. Neki
a kertjében van a teniszpálya.“

És ebből és sok más esetből azt a tanulságot vontam le, hogy
pénzzel és anyagi segítséggel nem lehet rendet teremteni. Egyféle mód
van csak: művelté kell tenni az embereket annyira, hogy a szociális
igazságtalanságokat becsületesen, önmaguk kicsinyes okaitól elvonat-
koztatva is tudják nézni. Amíg szellemi téren nem nivellálódunk, ad-

dig az anyagi segítség csak ideig-óráig halasztja el a megoldandó kérdések kirobbanását...

A teendő tehát adva van: minél több, és minél jobb iskolát építeni, ahol minél képzetesebb, művelt és jó tanárok tanítsanak. Magyarországon ma még az a helyzet, hogy nincs elég iskolánk még ahhoz se, hogy minden magyar gyerek a törvény által előírt elemi iskolába járhasson. A háború után első teendő tehát az legyen, hogy minél több iskolát építsünk. Ahogy ma szükségesség, hogy majd minden pénzt a hadsereg fordítsunk, a háború után az lesz a szükségesség, hogy minden pénzt az iskolákra, és a nemzetevelésre fordítsunk. Mert a nemzetevelés kérdése bizonyos mértékig pénz-kérdés is.

Gondoskodni kell megfelelő oktatói gárdáról. Ma a nevelői pálya az összes értelmiségi foglalkozások között a leglenézettebb. Az oktatói rend tagjai a legrosszabb anyagi körülmények között nem tudják munkájukat úgy végezni, mintha minden anyagi gondtól függetlenül élhetnének, még otthon is az iskolának és neveltjeiknek. Kétségtelen, hogy ez a gyűrött és foltos ruhájú kar minden tőle tehetőt megtesz a rábizott fiatalság érdekében; de mennyivel többet tehetne, ha krajcáros gondok helyett olvashatna, dolgozhatna, művelhetné szakját, és így előbbrevihetné a nevelés ügyét.

Szinte hihetetlen anakronizmus, hogy egyrészt az ifjúságról, mint a nemzet legféltettebb kincséről beszélnek politikusok és államférfiak, másrészt az ifjúság nevelőit, akik tehát a nemzet legértékesebb anyagának jobbátételével vannak megbízva, lenézik és nem fizetik.

Utoljára még röviden érintek egy kérdést: hogyan neveljünk a közösségre? Szerintem itt van a legnagyobb haszna és nevelő értéke a példaadásnak. Beszéljünk meg sok-sok problémát tanulóinkkal, hozzuk őket közel magunkhoz, hogy minél jobban megismerheszenek bennünket. Tetteinkben mindig adjunk példát. Nemzeti kérdés tárgyalása elől sohase térjünk ki, legyen türelmünk ezek megbeszéléséhez.

A közösségi nevelés számos kérdése közül csak egyeseket érintettem, a legtöbbet meg se említettem. Nem is ez volt a célom. Néhány bennem lévő gondolatot akartam csak megemlíteni, és másokkal megbeszélni.

Koczás Gyula.

Az életre való nevelés a leányközépiskolában.

Középiskola és élet gyakran igen távoleső fogalmak, ha nem is egészen ellentétesek. Bizonyos esetekben, némely tárgyban azonban sajnos — ellentétesek.

A legnehezebb hivatás ma az élet, és ha a középiskola teljesíteni akarja hivatását, kell, hogy a mai életre szellemileg, erkölcsileg és érzelmileg felkészült leányifjúságot eressen szárnyára az érettségi után.

Mit értek ez esetben az »élet« fogalmán?